

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

27. aprill 2006*

Kohtuasjas C-423/04,

mille esemeks on EÜ artikli 234 alusel Social Security Commissioner'i (Ühendkuningriik) 14. septembri 2004. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 4. oktoobril 2004, menetluses

Sarah Margaret Richards

versus

Secretary of State for Work and Pensions,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees P. Jann, kohtunikud K. Schiemann, N. Colneric, J. N. Cunha Rodrigues (ettekandja) ja E. Juhász,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

kohtujurist: F. G. Jacobs,
kohtusekretär: vanemametnik L. Hewlett,

arvestades kirjalikus menetluses ja 20. oktoobri 2005. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- S. M. Richards, esindajad: *barrister* J. Sawyer ja *barrister* T. Eicke,
- Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: R. Caudwell, keda abistas *barrister* T. Ward,
- Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: D. Martin ja N. Yerrell,

olles 15. detsembri 2005. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 19. detsembri 1978. aasta direktiivi 79/7/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas (EÜT 1979, L 6, lk 24; ELT eriväljaanne 05/01, lk 215) artiklite 4 ja 7 tõlgendamist.

- 2 Nimetatud eelotsusetaotlus esitati soovahetuse kirurgilise operatsiooni läbi teinud Richardsi ja Secretary of State for Work and Pensions'i (edaspidi „Secretary of State”) vahelises kohtuvaidluses, mis käsitleb viimatinimetatu keeldumist anda Richardsile vanaduspensioni alates 60-aastaseks saamisest.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

- 3 Direktiivi 79/7 artikli 4 lõige 1 sätestab:

„Võrdse kohtlemise põhimõte tähendab, et puudub igasugune otsene või kaudne sooline diskrimineerimine, eriti seoses perekonnaseisuga, ning eelkõige siis, kui kõne all on:

- skeemide ulatus ja neile ligipääsu tingimused,
- sissemakse kohustus ja sissemaksete arvutamine,
- hüvitiste arvutamine, sealhulgas abikaasa ja ülalpeetavate puhul suurendatava hüvitise arvutamine, ning hüvitise saamise õiguse kestuse ja säilitamise tingimused.”

- 4 Sama direktiivi artikli 7 lõige 1 näeb ette, et direktiiv ei piira liikmesriikide õigust selle reguleerimisalast välja arvata:

„a) pensioniea kindlaksmääramine vanaduspensioni ja väljateenitud pensioni määramiseks ja selle võimalikud mõjud teistele hüvitistele;

[...]”

Siseriiklikud õigusnormid

- 5 1953. aasta sünni ja surma registreerimise seaduse (Births and Deaths Registration Act 1953) § 29 lõigete 1 ja 3 kohaselt on keelatud igasuguste muudatuste tegemine sünniaktide registrisse, välja arvatud kirja- või fakteiva puhul.
- 6 1992. aasta sotsiaalkindlustuse sissemaksete ja hüvitiste seaduse (Social Security Contributions and Benefits Act 1992) § 44 näeb ette, et isik võib saada A-kategooria vanaduspensioni („tavaline” pension) siis, kui ta jõuab pensioniikka ja vastab sissemaksete erinevatele tingimustele.
- 7 1995. aasta pensioniseaduse (Pensions Act 1995) lisa 4 I osa lõike 1 kohaselt jõuab mees pensioniikka 65-aastaselt ja enne 6. aprilli 1950 sündinud naine 60-aastaselt.

- 8 1. juulil 2004 võeti vastu 2004. aasta sootunnustamise seadus (Gender Recognition Act 2004; edaspidi „2004. aasta seadus”), mis jõustus 4. aprillil 2005.
- 9 Nimetatud seadus võimaldab isikutel, kes on sugu muutnud või kes kavatsevad läbida soovahetuse kirurgilise operatsiooni, taotleda sootunnustamise tunnistust („gender recognition certificate”), millega tunnustatakse soovahetust peaaegu täielikult.
- 10 2004. aasta seaduse § 2 lõike 1 kohaselt tuleb sootunnustamise tunnistus väljastada, kui taotleja vastab muu hulgas järgmistele tingimustele:

„a) tal on või on olnud sooline düsfooria,

b) ta on elanud kaks aastat enne tunnistuse taotlemise kuupäeva oma uue soolise identiteediga,

[...]”

- 11 2004. aasta seaduse § 9 lõige 1 sätestab:

„Kui isikule on väljastatud täielik sootunnustamise tunnistus, muutub selle isiku sugu kõikidel juhtudel omandatud sooks (nii, et uue meessoos identiteedi

puhul peetakse isikut meheks ja uue naissoo identiteedi puhul peetakse isikut naiseks).”

12 2004. aasta seaduse § 9 lõike 2 kohaselt ei mõjuta sootunnustamise tunnistus enne selle väljastamist sooritatud toiminguid või aset leidnud sündmusi.

13 Seoses pensionihüvitistega näeb 2004. aasta seaduse lisa 5 II osa lõike 7 punkt 3 ette:

„[...] kui (vahetult enne tunnistuse väljastamist) isik:

a) on mees, kes on jõudnud vanusesse, kus samavanused naised jõuavad pensioniikka, kuid

b) ta ei ole veel 65-aastane,

siis tuleb isikut pidada [...] pensioniikka jõudnuks alates tunnistuse väljastamise kuupäevast”.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 14 Richards sündis 28. veebruaril 1942 ja sünniaktis märgiti tema sooks mees. Kuna tal diagnoositi sooline düsfooria, tehti talle 3. mail 2001 soovahetuse kirurgiline operatsioon.
- 15 14. veebruaril 2002 taotles ta Secretary of State'ilt vanaduspensioni saamist alates 28. veebruarist 2002, mil ta sai 60-aastaseks, mis on siseriikliku õiguse kohaselt vanus, mil enne 6. aprilli 1950 sündinud naine võib saada vanaduspensioni.
- 16 12. märtsi 2002. aasta otsusega jäeti nimetatud taotlus rahuldamata põhjusel, et ta „[...] esitas taotluse rohkem kui neli kuud enne 65-aastaseks saamist”, mis on Ühendkuningriigis meeste pensioniiga.
- 17 Kuna Richardsi kaebus Social Security Appeal Tribunal'ile jäeti rahuldamata, esitas ta Social Security Commissioner'ile apellatsioonkaebuse, väites, et Euroopa Kohtu 7. jaanuari 2004. aasta otsuse kohtuasjas C-117/01: K. B. (EKL 2004, lk I-541) kohaselt on vanaduspensioni maksmisest keeldumise puhul alates 60-aastaseks saamisest tegemist nii Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 8 rikkumisega kui ka diskrimineerimisega direktiivi 79/7 artikli 4 tähenduses.

- 18 Eelotsusetaotluse esitanud kohtus väitis Secretary of State, et põhikohtuasja hageja taotlus ei kuulu kõnealuse direktiivi reguleerimisalasse. Tema sõnul näeb ühenduse õigus vanaduspensioni osas ette ainult ühtlustamismeetmed, kuid ei anna õigust selliste hüvitiste saamiseks. Lisaks ei diskrimineeritud Richardsi, võrreldes samaväärsete isikutega, nimelt meestega, kellele ei ole tehtud soovahetuse kirurgilist operatsiooni.
- 19 Neil asjaoludel otsustas Social Security Commissioner menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas direktiiviga 79/7 on vastuolus, et mehest naiseks saanud transseksuaalile ei anta vanaduspensioni enne, kui ta on saanud 65-aastaseks, samas kui tal oleks olnud õigus sellisele pensionile 60 aasta vanuselt, kui teda oleks siseriikliku õiguse kohaselt naiseks loetud?
2. Kui vastus esimese küsimusele on jaatav, siis millisest kuupäevast alates on Euroopa Kohtu otsusel esimest küsimust puudutavas osas õiguslik mõju?”

Esimene küsimus

- 20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib esimese küsimusega sisuliselt seda, kas direktiivi 79/7 artikli 4 lõikega 1 on vastuolus siseriiklik õigusnorm, mis keelab

vanaduspensioni andmise mehest naiseks saanud isikule põhjusel, et ta ei ole saanud 65-aastaseks, samas kui sellel isikul oleks olnud õigus sellisele pensionile 60 aasta vanuselt, kui teda oleks siseriikliku õiguse kohaselt naiseks loetud.

- 21 Esiteks tuleb mainida, et liikmesriikide ülesanne on määrata kindlaks isiku soovahetuse õigusliku tunnustamise tingimused (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus K. B., punkt 35).
- 22 Esimesele küsimusele vastamisel tuleb ennekõike rõhutada, et direktiiv 79/7 väljendab sotsiaalkindlustuse valdkonnas meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtet, mis on üks ühenduse õiguse aluspõhimõtetest.
- 23 Lisaks on Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt õigus soolisele mittediskrimineerimisele üks inimese põhiõigusi, mille järgimist Euroopa Kohus tagab (vt 15. juuni 1978. aasta otsus kohtuasjas 149/77: Defrenne, EKL 1978, lk 1365, punktid 26 ja 27, ning 30. aprilli 1996. aasta otsus kohtuasjas C-13/94: P./S., EKL 1996, lk I-2143, punkt 19).
- 24 Direktiivi 79/7 reguleerimisala ei saa taandada ainult diskrimineerimisele ühte või teise soosse kuuluvuse tõttu. Arvestades direktiivi eesmärki ja sellega kaitstavate õiguste olemust, on nimetatud direktiiv kohaldatav ka diskrimineerimise suhtes, mis tuleneb huvitatud isiku soovahetusest (vt selle kohta nõukogu 9. veebruari 1976. aasta direktiiv 76/207/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamise ning töötingimustega (EÜT L 39, lk 40; ELT eriväljaanne 05/01, lk 187) ja eespool viidatud kohtuotsus P./S., punkt 20).

- 25 Ühendkuningriigi valitsus väidab, et põhikohtuasja vaidluse aluseks olevad asjaolud tulenevad liikmesriigi seadusandja valikust kehtestada meestele ja naistele erinev pensioniiga. Kuna see õigus on liikmesriikidele selgesõnaliselt antud direktiivi 79/7 artikli 7 lõike 1 punktiga a, siis on neil õigus teha meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõttest erand vanaduspensioni osas. Asjaolu, et pensioniskeemide soolisel alusel eristamine mõjutab transseksuaalide õigusi, nagu põhikohtuasjas, on ebaoluline.
- 26 Sellise argumentatsiooniga ei saa nõustuda.
- 27 Richards väidab, et tal ei võimaldatud saada vanaduspensioni, kui ta sai 60-aastaseks, mis on vanus, mil enne 6. aprilli 1950 sündinud naised saavad Ühendkuningriigis vanaduspensioni.
- 28 Põhikohtuasjas käsitletav kohtlemise ebavõrdsus seisneb võimatuses tunnustada 1995. aasta vanaduspensioniseaduse kohaldamise eesmärgil Richardsi uut sugu, mille ta omandas kirurgilise operatsiooni teel.
- 29 Erinevalt naistest, kelle sugu ei ole soovahetuse kirurgilise operatsiooni tulemus ja kes saavad vanaduspensioni 60-aastaselt, ei vasta Richards ühele vanaduspensioni saamise tingimusele, milleks käesoleval juhul on pensionieaga seonduv tingimus.

- 30 Kuna Richardsi ebavõrdne kohtlemine on tingitud soovahetusest, siis tuleb seda pidada direktiivi 79/7 artikli 4 lõikega 1 keelatud diskrimineerimiseks.
- 31 Euroopa Kohus on nimelt otsustanud, et siseriiklikku õigusnormi, mis takistab transseksuaalil täita tema uue soo mittetunnustamise tõttu tingimust, mis on vajalik ühenduse õigusega kaitstud õiguse omandamiseks, tuleb põhimõtteliselt pidada ühenduse õigusest tulenevate nõuetega vastuolus olevaks (vt eespool viidatud kohtuotsus K. B., punktid 30–34).
- 32 Ühendkuningriigi valitsus väidab, et 12. märtsi 2002. aasta otsusega keelduda vanaduspensioni määramisest ei ole rikutud ühtegi ühenduse õigusega antud õigust, kuna vanaduspensioni saamise õigus tuleneb ainult siseriiklikust õigusest.
- 33 Siinkohal piisab, kui meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei piira ühenduse õigus liikmesriikide pädevust sotsiaalkindlustussüsteemide korraldamisel ning et ühenduse tasandil ühtlustamise puudumise korral määratakse kindlaks iga liikmesriigi õigusaktidega esiteks sotsiaalkindlustussüsteemiga liitumise õigust ja kohustust puudutavad tingimused ning teiseks hüvitiste saamise õiguse tingimused. Siiski tuleb liikmesriikidel lähtuda ühenduse õigusest selle pädevuse teostamisel (12. juuli 2001. aasta otsus kohtuasjas C-157/99: Smits ja Peerbooms, EKL 2001, lk I-5473, punktid 44–46, ja 4. detsembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-92/02: Kristiansen, EKL 2003, lk I-14597, punkt 31).

- 34 Direktiivi 79/9 artikli 4 lõikega 1 vastuolus olev diskrimineerimine kuulub sama direktiivi artikli 7 lõike 1 punktis a sätestatud erandi alla ainult tingimusel, et see on vajalik direktiivi eesmärkide saavutamiseks, jättes liikmesriikidele õiguse säilitada meeste ja naiste erinev pensioniiga (7. juuli 1992. aasta otsus kohtuasjas C-9/91: Equal Opportunities Commission, EKL 1992, lk I-4297, punkt 13).
- 35 Kuigi direktiivi 79/7 põhjendused ei täpsusta, miks on selles erandid ette nähtud, on võimalik tuletada direktiivi artikli 7 lõikes 1 silmas peetud eranditest, et ühenduse seadusandja on andnud liikmesriikidele õiguse säilitada ajutiselt vanaduspensioni osas soodustused naistele selleks, et liikmesriigid saaksid järk-järgult oma pensionisüsteeme selles osas muuta, ohustamata süsteemide kompleksset finantstasakaalu, mille olulisust ei saa tähelepanuta jätta. Üheks selliseks soodustuseks on direktiivi artikli 7 lõike 1 punkti a kohaselt naistöötajate võimalus saada pensioni varem kui meestöötajad (eespool viidatud kohtuotsus Equal Opportunities Commission, punkt 15).
- 36 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb direktiivi 79/7 artikli 7 lõike 1 punktis a sätestatud soolise diskrimineerimise keelu erandit tõlgendada kitsalt (vt 26. veebruari 1986. aasta otsused kohtuasjas 152/84: Marshall, EKL 1986, lk 723, punkt 36, ja kohtuasjas 262/84: Beets-Propser, EKL 1986, lk 773, punkt 38, ning 30. märtsi 1993. aasta otsus kohtuasjas C-328/91: Thomas jt, EKL 1993, lk I-1247, punkt 8).
- 37 Seega tuleb nimetatud sätet tõlgendada nii, et sellega määratakse kindlaks ainult meeste ja naiste erinev pensioniiga. Põhikohtuasi aga sellist meedet ei käsitle.

- 38 Eeltoodust järeldub, et direktiivi 79/7 artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus õigusnorm, mis keelab vanaduspensioni andmise siseriiklikus õiguses ette nähtud nõuete kohaselt mehest naiseks saanud isikule põhjusel, et ta ei ole saanud 65-aastaseks, samas kui tal oleks olnud õigus sellisele pensionile 60 aasta vanuselt, kui sama isikut oleks siseriikliku õiguse kohaselt naiseks loetud.

Teine küsimus

- 39 Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib teise küsimusega, et juhul kui Euroopa Kohus otsustab, et direktiiviga 79/7 on vastuolus põhikohtuasjas käsitletav siseriiklik õigusnorm, siis kas sellise kohtuotsuse mõju on ajaliselt piiratud.
- 40 Vastavalt ühenduse õiguskorra lahutamatuks osaks olevale õiguskindluse põhimõttele võib Euroopa Kohus erandlikult otsustada piirata huvitatud isikute võimalust tugineda sättele, mida kohus on tõlgendanud selliselt, et heas usus rajatud õigussuhted on muutunud kaheldavaks (2. veebruari 1988. aasta otsus kohtuasjas 24/86: Blaizot, EKL 1988, lk 379, punkt 28, ja 23. mai 2000. aasta otsus kohtuasjas C-104/98: Buchner jt, EKL 2000, lk I-3625, punkt 39).
- 41 Peale selle tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et eelotsusena tehtud otsusest liikmesriigile tulenevad majanduslikud tagajärjed ei õigusta iseenesest selle otsuse mõju ajalist piiramist (vt 20. septembri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-184/99: Grzelczyk, EKL 2001, lk I-6193, punkt 52, ja 15. märtsi 2005. aasta otsus kohtuasjas C-209/03: Bidar, EKL 2005, lk I-2119, punkt 68).

- 42 Kohus on seda lahendust kasutanud vaid väga täpselt määratletud asjaoludel, kui ühelt poolt oli olemas raskete majanduslike tagasilöökiide tekkimise oht, mis tulenes eelkõige arvatavalt seaduslikult kehtivate õigusnormide baasil heas usus loodud õigussuhete suurest arvust, ja kui teiselt poolt ilmnes, et üksikisikuid ja siseriiklikke ametiasutusi oli ühenduse õigusnormidele mittevastava käitumiseni viinud objektiivne ja märkimisväärne ebakindlus ühenduse õigusnormide reguleerimisala suhtes, mis võis olla tingitud ka teiste liikmesriikide või Euroopa Ühenduste Komisjoni sarnasest käitumisest (eespool viidatud kohtuotsus Bidar, punkt 69).
- 43 Antud juhul on 4. aprillil 2005 jõustunud 2004. aasta seadus olemuselt selline, mis ei tekita põhikohtuasja tinginud vaidlusele sarnaseid vaidlusi. Lisaks ei jäänud Ühendkuningriik ei Euroopa Kohtule esitatud kirjalikes märkustes ega ka kohtuistungil oma nõude juurde, mille ta oli esitanud põhikohtuasjas ja mis käsitles kohtuotsuse mõju ajalist piiratust.
- 44 Seega tuleb teisele küsimusele vastata nii, et puudub alus käesoleva otsuse mõju ajaliselt piirata.

Kohtukulud

- 45 Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulused, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

- 1. Nõukogu 19. detsembri 1978. aasta direktiivi 79/7/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas artikli 4 lõikega 1 on vastuolus õigusnorm, mis keelab vanaduspensioni andmise siseriiklikus õiguses ette nähtud nõuete kohaselt mehest naiseks saanud isikule põhjusel, et ta ei ole saanud 65-aastaseks, samas kui tal oleks olnud õigus sellisele pensionile 60 aasta vanuselt, kui sama isikut oleks siseriikliku õiguse kohaselt naiseks loetud.**
- 2. Puudub alus käesoleva otsuse mõju ajaliselt piirata.**

Allkirjad